

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Αγιορειτικά Μετόχια εν Επτανήσω

Μανουήλ Ιω. Γεδεών

doi: [10.12681/makedonika.9154](https://doi.org/10.12681/makedonika.9154)

Copyright © 2016, Μανουήλ Ιω. Γεδεών

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γεδεών Μ. Ι. (2017). Αγιορειτικά Μετόχια εν Επτανήσω. *Μακεδονικά*, 1, 384–387.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9154>

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΜΕΤΟΧΙΑ ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ

Τὰ δύο ἐπίσημα καλογηρικὰ γράμματα, ἅτινα σήμερον ἐκδίδω, προερχόμενα ἐκ Κεφαλληνίας, ἀπεσώθησαν εἰς χεῖρας τοῦ πάντ' ἀρίστου φίλου μου κ. Λεωνίδα Χ. Ζώη, παραχωρήσαντός μοι δῶρον, ἵνα χρησιμοποιήσω ταῦτα ποτε, δοθείσης εὐκαιρίας· ἀλλ' εὐκαιρίαν κρίνω πᾶσαν ἀνάμνησιν παρελθουσῶν εὐτυχῶν — σχετικῶς — ἡμερῶν τῆς παρελθούσης ἡμῶν ἐθνικῆς, οὕτως εἶπεῖν, ζωῆς.

Πρόκειται περὶ τῶν ὑποθέσεων δύο ἀγιορειτικῶν μονῶν, ἃς εἶχον ἐν Ἐπτανήσῳ. καὶ κυρίως ἐν Ζακύνθῳ, ἡ Μεγάλῃ Λάβρα — δηλὰ διῆ Λαύρα — καὶ ἡ τοῦ Διονυσίου. Εἶχεν αὕτη Μετόχιον, οὗ ὁ ναὸς ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Σοφίας, εἰ δὲ καὶ ἡ Λαύρα εἶχεν αὐτόθι, ἄγνωστον, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον· ἀλλὰ ἀνακηρύττει αὕτη λαοφιλήτην ἐπίτροπον τῷ 1660 τὸν εὐπατρίδην Πέτρον Καπνίσσην, ὅστις ἐδικαιοῦτο ἵνα εἰσπράττη τὰ ἐν Ζακύνθῳ (ὕλικὰ) δικαιώματα τῆς Λαύρας, ἔξ ἧς προσήρχοντο εἰς τὴν νῆσον «πατέρες» τῆς μονῆς, ἃς εἴπωμεν, κατὰ καλογηρικὴν λέξιν «γεροντάδες».

Τὸ γράμμα τῆς Λαύρας καὶ συνετάχθη καὶ ἐγράφη ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, ἐνῷ τὸ τῆς μονῆς Διονυσίου ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μὲν ἐγράφη, προδήλως ὅμως συνετάχθη ἐν Ζακύνθῳ, σταλὲν εἰς τὴν δικαιοῦχον μονήν, ἵνα μεταγραφῇ καὶ σφραγισθῇ. Πολλὰί λέξεις ἀναφερόμεναι εἰς αὐτὸ οὐδέποτε ἐλαλήθησαν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, οὔτε ποτε ἠκούσθη ἵνα προφέρωσιν οἱ ἀγιορεῖται τὸ Ζα - Τζα, ὅς εἰς τὰς ἐν Αἰγαίῳ Πελάγει νήσους.

Τεκμήριον εὐσεβείας τῶν ὀρθοδόξων Ζακύνθου πρέπει ἵνα ἐπιγράψωμεν τὸν ναὸν καὶ τὸ Μετόχιον Ἀγίας Σοφίας, ἀλλὰ τὴν εὐσέβειαν δεικνύει καὶ ἡ ἀποστολὴ ἀγιοταφριτῶν μοναχῶν πρὸς συνάθροισιν ἐλεῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, κατέστησα δὲ ἐκ τούτων γνωστὸν (1692) τὸν μητροπολίτην Ἰουβενάλιον τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Πτολεμαΐδος, καθὰ γράφουσιν αἱ «Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες» μου.

Μετόχια μοναστηρίων, οὐ μόνον ἀγιορειτικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἐπαρχίαις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς ὑπῆρχον πολλά πρὸ τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντίνου πόλει εἶχεν ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων ἐν Φαναρίῳ (ἔξω τῆς Πετρίου πύλης). Εἰς τὸ Τζουμπαλί εἶχεν ἡ μονὴ Βατοπεδίου, παραχωρηθὲν εἰς τὴν κοινότητα τῶν τῆς συνοικίας ὀρθοδόξων, ὅπου ἀνηγέρθη ἡ ξυλινὴ οἰκοδομὴ τοῦ παρθεναγωγείου τῆς συνοικίας. Ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος (ἡ ρωσσικὴ) εἶχε τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Νικολάου — ὄχι Προ-

δρόμου τῆς Πέτρας, ὡς ἔγραψεν ὁ ἰατρὸς Mordtmann — ἐν Σαλμὰ Τομπροῦκ καὶ τὸ Ἁγίασμα τοῦ Θεολόγου ἐν Βογιατζήκιοι τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου — ἄλλ' εἰς τὸ Βεβέκι (τὸ Βε ὡς Μπε) τοῦ αὐτοῦ Βοσπόρου εἶχεν ἢ τῶν Ἰβήρων.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους ὑπῆρχον ἕως τῆς 10' ἑκατονταετηρίδος ἁγιορειτικῶν μονῶν μετόχια πολλά. Ἴσως ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων εἶχε τὰ περισσότερα. Τίς ἐμπορεῖ ἵνα πιστεύσῃ ὅτι καὶ εἰς τὸν Πόντον ὑπῆρχον τοιαῦτα; Τῷ 1723 βατοπεδηγὸν κελλίον, ἄνευ ναοῦ, ὑπῆρχεν ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου (βλ. Πατριαρχ. Ἐφημερίδας ἐν ἔτει). Εἰς τὴν Τζάκυνθον ἀνακαλύπτεται σήμερον ἡ Διονυσιατικὴ Ἁγία Σοφία, ἴσως δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀνευρεθῆ καὶ εἰς ἐκάστην τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου Πελάγους ἀνά ἕν (ἢ δύο)· διότι ὑπῆρχον ἐπαρχίαί πτωχαὶ ἀνεχόμεναι τρία ἢ τέσσαρα· ἢ τῆς Προικοννήσου εἶχεν ἐν Ἰβηρικὸν ἐν Αὐλωνία (Πασά — Λιμὰν) ἄνευ ναοῦ, ἐν Κουτλουμουσιανόν, τὸ Στηλάρι, κτίριον ἐρυμνόν, ἐν Μαρμαραῶ, ἐν Δοχειαρίτικον, αὐτόθι, καὶ ἐν Βατοπεδηγόν, θιαυμάσιον καὶ πλούσιον μετὰ ναοῦ, ἐν Ἀφουσία.

Τῶν παρ' ἐμοὶ χαρτίων, προτάτω τὸ τοῦ Διονυσίου, εὐμορφότατα γεγραμμένον, φέρον καὶ σφραγίδα, δεύτερον δὲ θέτω τὸ τῆς Λαύρας· φέρουσι δὲ καὶ τὰ δύο ὀλιγίστας ἀνορθογραφίας.

Α'.

† Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Ἔτος ἀπὸ τῆς ἐνδόξου καὶ ἐνσάρκου οἰκονομίας ἀκκβ', ἐν τῷ ἁγιωνύμφῳ τοῦ Ἄθωνος ὄρει, ἡμεῖς οἱ εὐρισκόμενοι μοναχοί, ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρομοῦ καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆ ἐπονομαζομένη τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ὃ τε κατηγούμενος καὶ ἅπαντες οἱ εὐρισκόμενοι ἱερομόναχοι καὶ γέροντες τῆς συνάξεως, θέλομεν καὶ δίδομεν τὴν πᾶσαν ἡμῶν ἐξουσίαν καὶ ἀπεργαζόμεθα κομησάριον γενεράλην, τὸν πανοσιώτατον προηγούμενον καὶ ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾷσι κύριον Γεωβάσιον, ὅπου ἂν εὐρεθῆ, ἢ εἰς τὴν Τζάκυνθον, ἢ εἰς τὴν Βενετίαν, ἢ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἢ εἰς ἄλλον τινὰ τόπον, καὶ νὰ ἐμπορῆ νὰ πέρῃ καὶ νὰ δίδῃ, ὡς κομιασάριος ἀληθινὸς καὶ πρόσωπον τοῦ μοναστηρίου, νὰ σκοנדέρῃ, νὰ σκοντζεδέρῃ, νὰ πακτώνῃ, νὰ κίτξῃ καὶ νὰ χαλᾷ, καὶ ὅτι αὐτὸς ποιῆσῃ τινὰς νὰ μὴν ἐμπορῆ νὰ τοῦ κόντραδέρῃ. Εἴ τις χρεωστῆ τοῦ μοναστηρίου, ἐὰν καὶ θέλῃ νὰ τὰ σκονδέρῃ περβία τῶν γαστάλδων, ἢ με κάθα τρόπον ὡσᾶν αὐτὸς βούλεται· ἐξόχως δὲ διὰ τὸ Μετόχιον, ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὴν Τζάκυνθον, τὸ ἐπονομαζόμενον Εἰς τὴν Ἁγία Σοφία, ἐὰν εὐρεθῶσι τινὲς καὶ θελήσωσιν ἐναντιωθῆναι, τὴν κοντζεσιὸν ὁποῦ μᾶς ἔχουν καμωμένην, αὐτὸς νὰ δύναται μὲ πᾶσαν ἐξουσίαν νὰ κοντραδέρῃ πᾶσα ἐνὸς ἀνθρώπου, εἰς πᾶσαν κρίσιν καθὼς θέλει τοῦ φανῆ. Διὰ τοῦτο γὰρ συνήχθημεν ἅπαντες, καὶ μὲ γνώμην πάντων τῶν γερόντων καὶ

ιερομονάχων, ὡς εἴρηται, ἐποιήσαμεν τὴν παροῦσαν γραφὴν τῆς κομησαρίας. Ποιοῦμεν δὲ ὄρον ἀναμεταξὺ ἡμῶν, ἵνα ἐὰν εὐρεθῇ τις ἐξ ἡμῶν τινὰ καιρὸν καὶ θέλῃ ἐναντιωθῆναι τοῖς παρ' ἡμῶν γενομένοις, ἔστω ἀφωρισμένος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, καὶ γὰ κληρονομήσῃ τὰς ἀρὰς τῶν ριῆ' θεοφόρων πατέρων, καὶ κληρονόμος γένηται τῆς τοῦ Ἰουδα μερίδος, ἵνα μὴ μετέρη ὄρια πατέρων. Ταῦτα δὲ ἐποιήσαμεν εἰς πίστωσιν τῆς ἀληθείας, ἵνα ἄψανστα διαμένωσι τὰ παρ' ἡμῶν γενομένα γράμματα καὶ ῥήματα. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. Ὑμεῖς δὲ ἐξόσωθε, ὧ θεῖται καὶ ἱεραὶ κεφαλαί.

† **Ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου μονῆς Κωνσταντίας ἱερομόναχος καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐν Χριστῷ ἀ[δελφοί] οἳ τε προηγούμενοι Παρθένιος καὶ Μελέτιος οἱερομόναχοι. Νικηφόρος καὶ Νεόφυτος προηγ[ού]μεν[οι].**

Σημείωσις ὀπισθεν τοῦ γράμματος, ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου 1682, καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι, ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ Μετοχίου τῆς Ἁγίας Σοφίας ἦτο Μητροφάνης ἱερομόναχος, ἐκ τῶν ἀδελφῶν καὶ αὐτὸς τῆς τοῦ Διονυσίου μονῆς.

Β'.

Ἀρχαιότερον τοῦ προηγουμένου τὸ δεύτερον τοῦτο γράμμα δυσκόλως ἐμπορεῖ ἵνα ἀποφανθῇ τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, εἴπερ ἐγράφη τῷ 1660, ἢ 1606, διότι τὸ τρίτον τῆς ἐν ἀρχῇ λέξεως στοιχείον δυνατὸν ἂν ἀναγνωσθῇ καὶ ἀχξ' καὶ ἀχς'.

« *† ἀχξ' ἀγούσιου ιη'.* Ἐπίπερ ἐγὼ τε Ἄνθιμος ἱερομόναχος καὶ προηγούμενος τῆς σεβασμίας καὶ εὐαγοῦς μονῆς τῆς μεγάλης καὶ βασιλικῆς ἁγίας Λάβρας, κειμένης ἐν τῷ περιωνύμῳ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἁθωνος, σταλεῖς σὺν τῷ ἱεροδιακόνῳ κυρίῳ Ναθαναὴλ εἰς διακονίαν τῆς αὐτῆς σεβασμίας μονῆς παρὰ τῆς ἱερᾶς συνάξεως, κατὰ τὸ ἔθος τῶν μοναστηρίων, καὶ ἔχοντες θέλημα, ἐν ᾧπερ καὶ τύχοιμεν, ποιεῖν τε ἐπίτροπον τῆς αὐτῆς μονῆς εἰς ἐπικουρίαν δηλαδὴ ζητεῖν τὰ δικαιώματα τοῦ ἄνωθι σεβασμίου φροντιστηρίου, καὶ ἵνα οἱ ἐρχόμενοι μετέπειτα ἀδελφοὶ εὐρίσκων τὸν συνεργοῦντα καὶ ἐπικουρον οἱ[οῖς]δήποτε καιροῖς τύχοιεν, ἡμεῖς, τυχόντες ἐν ταύτῃ τῇ περιφῆμῳ νήσῳ ¹⁾ Ζακύνθου, καὶ γράμμα φέροντες παρὰ τῆς τῶν πατέρων συνάξεως πρὸς τὸν εὐγενῆ Κύριον Πέτρον Καπνήσιν, ²⁾ καὶ ἡμῶν ἱκετευόντων γενέσθαι αὐτὸν ἐπίτροπον ἡμέτερον, ὡς ἐδήλωσε τὸ πρὸς αὐτὸν γράμμα, καὶ ἡ ἡ (;) εὐγένεια αὐτοῦ κατεδέξατο, δηλοποιοῦμεν αὐτὸν διὰ δημοσίου νοταρίου τοιοῦτον εἶναι, καὶ ζητεῖν πάντα τὰ δίκαια τῆς ἄνωθι μονῆς, ὡς γνήσιος ἀδελφός, καὶ ἀνὰ χεῖρας λαμβάνειν πᾶν δίκαιωμα, ἐπιδιδόναι τοῖς ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ χρόνοις σαφεστάταις ἀποδείξεσιν, ἐκ τῆς αὐτῶν μονῆς ἀφικνουμένοις πατράσιν, ἵνα κομίζωσιν πρὸς τὸ ἄνωθι φροντιστήριον· μάλιστα γε

1. ἐν τῷ γράμματι διὰ δύο σ=νήσῳ.

2. κατ' ἀντίθετον γραφῆν ὄχι Καπνῆσιν, ἀλλὰ Καπνῆσιν.

ἔχων ἐξουσίαν ποιῆσαι καὶ ἐπίτροπον οἰκοδόμησον καὶ βούλοιο, εἰς ἐπικουρίαν τοῦ τε μοναστηρίου καὶ τῶν ἀφικνουμένων πατέρων, ὑπὸ μαρτυρίας τῶν κάτωθι

- † Ἐγὼ Εὐθύμιος ἱερομόναχος Ἡρακλεώτης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθι
- † Ἐγὼ Γιαμᾶς Σαληαρῆς μάρτυρο ταανωθι
- † Ἄνθιμος ἱερομόναχος καὶ προηγούμενος ἐκ τῆς βασιλικῆς μεγάλης Λαύρας τοῦ Ἄθωνος βιβαιῶν ὑπέγραφα

Ἐποσημειώσας τις ὑποκάτω τοῦ γράμματος χρόνον γραφῆς φέρουσα 1660, Αὐγούστου 18, βεβαιοῖ σαφῶς τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως τοῦ διττοεπιτροπικοῦ καὶ τὸ δικαίωμα τὸ χορηγούμενον εἰς τὸν ἐπίτροπον ἵνα διορίζῃ καὶ αὐτὸς ἐπίτροπον. Λαϊκὸν ἐπίτροπον, οὐ τὸ ὄνομα μετὰ καὶ τοῦ τῆς « συμβίας καὶ τῶν τέκνων » — εἴπερ εἶχεν — ἐμνημονεύετο κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας ἐν ταῖς μοναῖς ταῖς ἁγιορειτικαῖς. Εἶχον αὐταὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὑπῆρχε δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ μικρὰ τις ἀκολουθία ἀναγινωσκομένη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μέλλοντος ἐπιτρόπου, ἱσταμένου κάτωθι τοῦ μεγάλου πολυελαίου τοῦ « καθολικοῦ » (μεγάλου ναοῦ) τῆς ἀναγορευούσης τὸν ἐπίτροπον μονῆς, φοροῦντα ῥάσον μοναχικόν. Ἦκουσα ταῦτα ἀπὸ στόματος τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἀφοῦ, τῷ 1899, εἰς τὴν « Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν » ἐξέδωκα τὴν βραχεῖαν τυπικὴν διάταξιν τῆς ἀναγορεύσεως « μοναχῶν λαϊκῶν » τῆς ἐν Κωνσταντίνου πόλει μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου, κατὰ τὸν ΙΒ', ἴσως καὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὅτε ἡ μονὴ ἦτο γυναικεία, ἀνδρεία τὸ πρότερον. Παράχρηδος ὅμως ἡ εἰς μοναχὸν φιλανθρωπηνόν, λαϊκὸν ὄντα καὶ ἐν πόλει ζῶντα ψαλψωδία τῆς δεήσεως « Ἀγκάλας πατρικᾶς διανοῖξάι μοι σπεῦσον' ἀσώτως τὸν ἔμὸν κατηνάλωσα βίον », ἀφοῦ προσδόκιμον ἦτο ἵνα καταναλίσκη τὸν βίον ἀσώτως ἐφ' ὅσον χρόνον ἔζη. Δυνατὸν ἐνταῦθα ἵνα προσθέσω, ἂν « μὴ με πλανᾷ ὁ λογισμὸς » — ὅτι, κατὰ τοιοῦτον τρόπον καὶ διὰ τοιοῦτον λόγον κατεσκευάσθησαν αἱ παρὰ βυζαντινοῖς οἰκογένειαι τῶν Φιλανθρωπηνῶν.

Σημειώσεως ἀξίαν κρίνω τὴν λέξιν (ἐν τῷ Β' γράμματι) « φροντιστήριον » (ἀντὶ μοναστηρίου) σπανίως, ἢ ἄπαξ, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει γραφεῖσαν, ἂν « μὴ με πλανᾷ ὁ λογισμὸς ». Ἐπίσης καὶ διὰ τὸν μοναχὸν Εὐθύμιον Ἡρακλεώτην, ὃν νομίζω ἕνα τῶν ἐκ Κρήτης μετὰ τὸ 1650 προσφύγων εἰς τὰς ἐν Ἰονίῳ Πελάγει νήσους καὶ τὰς Σποράδας Κάσον, Λέρον, Πάτιμον, Σύμην κλπ.

Εἶδεν ὁ ἀναγνώστης μου γραφομένην δις τὴν πλάνην τοῦ λογισμοῦ, γνωστὴν τοῖς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, χρησιμοποιοηθεῖσαν καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἰς διατριβὴν μικρὰν περὶ ἁγιορειτικῶν ὑποθέσεων, ὅθεν πιστεύω ὅτι θὰ τύχῃ τῆς συγγνώμης τῶν ἀναγνωστῶν — ἐκτὸς ἐὰν καὶ ἐνταῦθα, τρίτην ταύτην φορὰν, μὲ πλανᾷ ὁ λογισμὸς.